

Nr 309.

Av herrar **Hedlund** i Rådomb och **Olsson** i Mellerud, om utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden.

Till de högst skattade förmånerna i ett civiliserat samhälle hör säkerligen den personliga friheten. Att av ena eller andra anledningen bli inspärrad innebär för de allra flesta människor ett mycket allvarligt lidande. Dess värre är det emellertid i samlevnadens intresse ofrånkomligt att staten under vissa betingelser berövar personer deras frihet.

Såsom en form bland de förekommande straffen kan frihetsberövandet icke undvaras i ett modernt samhälle. Men samhället måste ibland också spärra in människor som icke begått någon brottslig gärning men som kunna anses vara farliga för omgivningen. Så är fallet med vissa sinnessjuka. Andra kategorier som omhändertagas utan att ha begått brott äro sinnesslöa, alkoholister, lösdrivare, vissa av fattigvården omhändertagna, försunliga försörjare och vanartig ungdom.

I fråga om frihetsstraffen har man hos oss sedan lång tid tillbaka ansett det viktigt att garantier finnas för att straffet icke drabbar godtyckligt. Därför upprätthålles bl. a. den grundsatsen att ingen må straffas utan stöd av i behörig ordning tillkommen lag, och man fordrar därjämte att lagen gällde vid den tidpunkt, då den åtalade gärningen företogs. Även i andra avseenden är det sörjt för att avgörandena i dessa frågor icke skola bli godtyckliga. Det skall vara rannsakan och dom. Förhandlingarna äro som regel offentliga, domstolens ledamöter ha en självständig ställning, och den tilltalade har, oberoende av sin ekonomi, möjlighet att få sakkunnig hjälp vid utförandet av sitt försvar. Betydelsen härav för medborgarnas säkerhet gentemot obehöriga ingrepp kan icke nog uppskattas.

I den offentliga debatten under senare tid (se särskilt Hilding Eck i Rätten att leva, Sthlm 1945) har man emellertid fäst uppmärksamheten på att det vid andra frihetsberövanden än dem som äro avsedda som straff saknas tillräckliga garantier för rättssäkerheten. Man har också påvisat, att dessa fall av frihetsberövande äro väsentligt flera än frihetsstraffen. Här är förfarandet vid fattande av beslut om frihetsberövande ett helt annat. Besluten fattas ej av domstol utan av administrativ myndighet. Förfarandet är icke offentligt och icke ordnat så, att bevismaterialet i dess helhet punkt för punkt klarlägges under medverkan av den det riktas mot eller hans ställföreträdare. Det är inte heller sörjt för att sakkunnigt biträde står till förfogande.

I den offentliga debatten har tanken förts fram att beslut om frihetsberövande av förevarande slag skola fattas av särskilda domstolar, socialdomstolar. Skulle man anse detta projekt alltför omfattande, kan man otvivelaktigt åtminstone för

vissa slag av frihetsberövande vinna något i rättssäkerhet genom att överflytta ärendena å allmän domstol. Offentlighet vid förhandlingarna skulle också verka i samma riktning. Här möter man emellertid den invändningen, att man härigenom till skada för den, mot vilken åtgärden är avsedd eller den som står honom nära, blottar privata förhållanden. Man skulle möjligen här kunna tänka sig en avvägning mellan dessa båda intressen på så sätt, att förfarandet skall vara offentligt, om icke vederbörande själv — eller hans ställföreträdare — begär annat. Naturligtvis bör även i övrigt under i stort sett samma förutsättningar som i rättegångsmål i allmänhet kunna beslutas om förhandlingar inom lykta dörrar. Fri sakkunnig hjälp för tillvaratagande av hans intresse borde alltid kunna erhållas för den, mot vilken yrkande om frihetsberövande göres. Skäl tala också för att det borde åligga myndighet att tillse, att en sådan person verkligen har tillgång till sakkunnigt biträde vid framförande av sin syn på frågan.

Tanken på en socialvårdsombudsman med motsvarande uppgifter som riksdagens justitie- och militieombudsmän har också förts fram. Även om ett sådant ämbete inrättas synas emellertid vissa ändringar i förfarandet vid beslutens fattande vara önskvärda.

För alkoholisternas del är frågan om ökat rättsskydd som bekant under utredning. Det finns emellertid fog för en allsidig utredning av hela detta frågekomplex, därvid man bör beakta rättssäkerheten icke blott vid interneringsbeslutens fattande utan även vid utskrivningen så att garanti ges för att vederbörande icke kvarhålls längre än som är påkallat av omständigheterna. En sådan allsidig utredning av hela komplexet synes kunna komma till stånd trots att det rör sig om ett flertal inbördes tämligen heterogena arter av frihetsberövande.

Under hänvisning till ovanstående hemställes,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning i syfte att bereda ökad rättssäkerhet vid administrativa frihetsberövanden.

Stockholm den 23 januari 1947.

Gunnar Hedlund,
Rådom.

C. P. Olsson,
Mellerud.